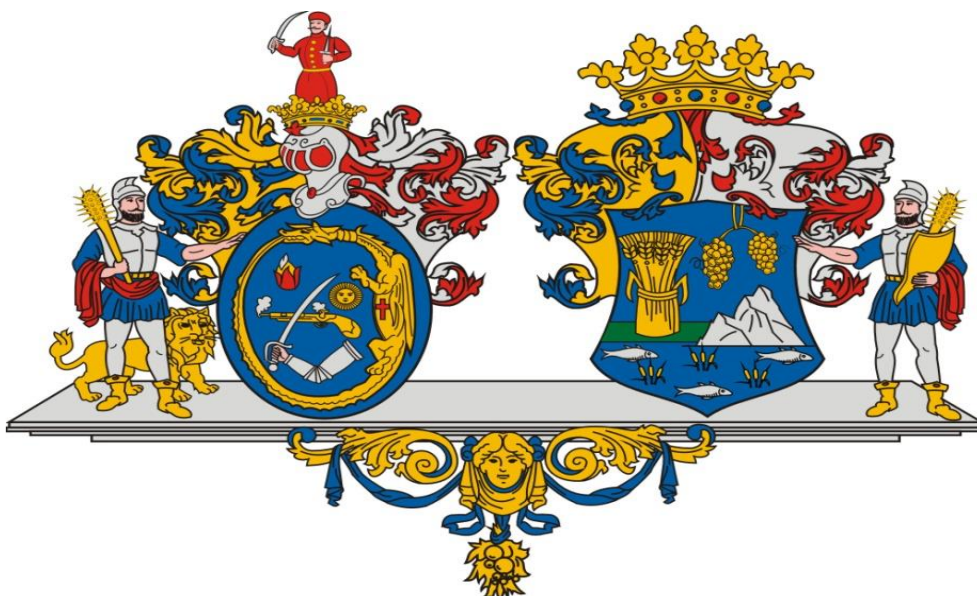

HELYI TERMÉK

ELEKTRONIKUS KATASZTER ADATKÖR ÉS CÉLCSOPORT MEGHATÁROZÁS

HAJDÚ-BIHAR MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT

Tartalom

I.	Előzmény, a dokumentum célja	3
II.	Helyi termékek meghatározása	4
II. 1.	A helyi termék meghatározása	4
II. 2.	A helyi termékek vásárlásának előnyei	12
II. 3.	Helyi termékek népszerűsítése, értékesítési lehetőségei	15
II. 4.	Ki állíthat elő és ki értékesíthet helyi terméket?	26
II. 5.	Megyei elektronikus kataszterbe kerülés feltételei	29
II. 6.	A helyi termékek, kézműves termékek megyei kínálata	30

I. Előzmény, a dokumentum célja

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatallal, a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzati Hivatallal és a Hajdú-Bihar Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.-vel **konzorciumi partnerségben** megyei gazdasági együttműködést, **megyei foglalkoztatási paktumot valósít meg** a TOP-5.1.1-15-HB1-2016-00001 azonosító számú nyertes pályázat keretében.

A projekt előkészítési szakaszában, 2017 februárjában elkészült az egész megyére kiterjedő foglalkoztatási helyzetfelmérésre épülő „*Hajdú-Bihar megye foglalkoztatási stratégiája 2017-2023*” című dokumentum, majd az ennek megvalósítását részletező „*Hajdú-Bihar megye foglalkoztatási stratégiájának akcióterve 2017-2019*” című dokumentum. **A nyertes pályázat keretében a konzorcium vállalta Helyi termék-vagy szolgáltatásfejlesztéshez kapcsolódó kiegészítő ESZA tevékenységek megvalósítását is,** nevezetesen a tudatos térségi és helyi termék fogyasztás és vásárlás ösztönzését és a helyi termék, illetve helyi mester, mesterség kataszterének kialakítását. Jelen dokumentum ezen tevékenységeket hivatott megalapozni.

Hajdú-Bihar megye ugyan kiemelkedő agrár potenciállal, valamint népművészeti hagyományokkal, **sajátos helyi termékekkel rendelkezik,** azonban ezek ismertsége nem kellően általános. **Mindezidáig nem állt rendelkezésre egy olyan, egységes helyi termék kataszter a megyében,** amely naprakészen tartalmazná a minőségi helyi termékeket és termelőket, amely kiindulási alapja lehetne a megyében a helyi termékekre alapozott turisztikai, kulturális, gazdasági tovább fejlődésnek. A helyi termékek ismertségét és elismertségét a kataszter és a rá épülő márkaképzés is elősegítheti, amely a helyi kötődés, helyi identitás erősítésén túl elősegíti a minőség növelését és garantálását; a vásárlók és termelők közötti személyes kapcsolatok, a bizalom elmélyülését; a helyi termékekből származó jövedelmek növekedését és egyben új munkahelyeket is létrehozhat.

A dokumentum célja, hogy meghatározza a projekt keretében kialakításra kerülő elektronikus kataszter működését. A dokumentum választ ad arra a kérdésre, hogy mit tekint a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat helyi terméknek, helyi termelőnek, azaz, hogy **milyen paramétereknek, szempontrendszernek megfelelő termékek** és ezeket előállító személyek kerülhetnek bele a kataszterbe. Meghatározza a **kataszter adatkörét, célcsoportjait,** azaz a potenciális helyi termékeket létrehozó termelőknek, kézműveseknek, népi iparművészeknek a körét, illetve egy, a velük való kapcsolatfelvételt és a róluk, termékükről, tevékenységükről való tájékozódást szolgáló ún. adatfelvételi lapot is tartalmaz.

II. Helyi termékek meghatározása

Ahhoz, hogy a Hajdú-Bihar megyében előállított helyi termékek és a megyében működő helyi termelők ismertsége és elismertsége növelhető legyen, hogy a termelők közötti, valamint a termelők és fogyasztók közötti együttműködéseket a megyében ösztönözni lehessen, szükséges, hogy rendelkezésre álljon egy olyan, az egész megyére kiterjedő kataszter, mely naprakészen tartalmazza a helyi termékeket és azokat előállító termelőket, kézműveseket. Azonban **a kataszter kialakításához elengedhetetlen annak meghatározása, hogy mit, kit is tekintünk helyi terméknek, illetve helyi termelőnek, helyi terméket előállítóknak.**

II. 1. A helyi termék meghatározása

A helyi termék fogalmának meghatározása igen bonyolult, azon túl, hogy meglehetősen tágran értelmezhető, többféle meghatározás is jelen van a témával foglalkozó irodalomban, és még több a napi használatban. Abból adódóan, hogy egyelőre **nincs egy általánosan elfogadott és alkalmazott definíció** a helyi termékek fogalmának meghatározására, **fontos** feladat több szempontból is megvizsgálni és konkretizálni, hogy a témakörben érintett szereplők, elkészült dokumentumok mit értenek helyi termékek és helyi termelők megnevezése alatt, hiszen ez járul hozzá ahhoz, hogy a megye megfontoltan, **az eddigi ismereteket szintetizálva ugyan, de a helyi sajátosságokat kiemelten figyelembe véve** alakíthassa ki saját szempontrendszerét.

Jelen dokumentum azokat a definíciókat tartalmazza, amelyek azon túl, hogy a téma sokféleségét bemutatják, vagy meghatározó jellegükből, dokumentumtípusukból fakadóan, vagy a definícióban szerepeltetett markáns elemükből adódóan megalapozzák a megyei szempontrendszer kialakítását.

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2016-ban megjelent **Helyi termék kézikönyve** az alábbiak szerint fogalmazza meg a helyi terméket: **a helyi termék fő jellemzője, hogy a termelés, feldolgozás és az értékesítés, valamint a fogyasztó a lehető legközelebb vannak egymáshoz**, rövid az ellátási lánc. A helyi termékek keresletének megerősödése a helyi gazdaságot fejleszti, a helyi szereplőket segíti, őket támogatja, és környezetileg, társadalmilag is a fenntartható gazdálkodáshoz vezet.

A módosított és kiegészített **123/2009 (IX.17.) FVM rendelet a Helyi Vidékfejlesztési Községek és a LEADER helyi akciócsoportok részére az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló 1698/2005/EK tanácsi rendelet keretében nyújtott támogatás részletes feltételeiről szóló 141/2008. (X.**

30.) FVM rendelet módosításáról alkalmazása szerint a helyi termék „**helyben előállított, helyben honos vagy helyben megtermelt alapanyagból hagyományosan,** nem nagyüzemi vagy gyáripari technológiával, eljárással, illetve az adott térségre jellemző technológiával, eljárással **készült, mikro- vagy kisvállalkozás által** előállított termék.”

A definíció kulcselemei:

- a helyi alapanyagra vonatkozó meghatározottság
- az előállítás helyére vonatkozó meghatározottság
- az előállítás módjára vonatkozó meghatározottság
- a termék előállítójára (vállalkozás) vonatkozó meghatározottság

A fenti rendeletben megfogalmazottnál bővebb definíciók is rendelkezésre állnak e témakörben. A Zala Termálvölgye Egyesület „Helyi termékek előállítása és értékesítése a Zala Termálvölgyében” című tanulmányában például két irányból közelíti meg a helyi termékeket. „Egyrészt – **a termék helyhez kötöttségét és tájjellegét hangsúlyozva** – helyi terméknek tekintjük a helyben megtermelt vagy összegyűjtött alapanyagokból, helyben kialakult eljárások (receptek) alkalmazásával, többnyire kisüzemi keretek között előállított, esetleg csomagolásukban is helyi anyagokat, helyi kulturális elemeket felhasználó, ily módon a hely sajátosságait megjelenítő termékeket. Másrészt a helyi munkaerővel **a helyi** – kb. 50 km sugarú körön belüli – **lakossági igényeket kielégítő** termékek sorolhatók ebbe a körbe.”¹

A definíció kulcselemei:

Egyediség, helyi hozzáadott érték:

- a helyi alapanyagra vonatkozó meghatározottság
- az előállítás helyére vonatkozó helyi meghatározottság
- az előállítás módjára vonatkozó meghatározottság
- a termék előállítójára vonatkozó meghatározottság

Helyi ellátás, külső behozatal kiváltása:

- a csomagolásra vonatkozó meghatározottság
- a munkaerőre vonatkozó (kb. 50 km) meghatározottság
- az előállított termék keresletére, az értékesítés helyszínére vonatkozó meghatározottság

A globalizációval szemben a helyi termelés és értékesítés, illetve a **fenntartható fejlődésre** törekvés is megjelenik a definícióban. A **helyi erőforrások megőrizve hasznosítása**, a hozzáadott érték helyi munkaerő általi növelése, a szállítási költségek csökkentése, az egészséges, ellenőrzött eredetű – **közvetlenül az ismert termelőtől vásárolt** - termékek

¹ http://zalatermalvolgye.hu/sites/default/files/helyi_termek_tanulmany_zalatermalvolgye_0.pdf (2014. 10. 01.) ZalaTermálvölgye Egyesület Helyi termékek előállítása és értékesítése a Zala Termálvölgyében. Dr. G. Fekete Éva, 2009, 5.

fogyasztási szerkezetünkben való növekedése, a helyi kulturális elemek megőrzése, a **térségi összetartozás erősítése** képviselik az ún. ökoszociális értékeket.

A helyi termékek vonatkozásában a mindennapi életben számos, kevésbé szabatos megfogalmazással is lehet találkozni, mely jól mutatja a fogalmi szinten megnyilvánuló zavart és **sokszínűséget**:

„Minden, amit nem importáltak.

Amit nem az ország másik feléből szállítottak ide.

Ami helyben készül.

Amit 50 km-en belül adnak el.

Friss kenyér a péktől. Cipő a sarki cipésztől. Hegedű a szomszéd hangszerkészítőtől.

Kézműves termék.

Ami nem tömegcikk a hipermarketeknek.

Ami minimum 51%-ban helyi hozzáadott értéket (munkaerő, alapanyag) tartalmaz.

Helyi specialitás.

Ételkülönlegesség.

Használati tárgy.

Népi motívumokat őrző áru.

Amit sokszor nehezen, vagy egyáltalán nem lehet értékesíteni, pedig érdemes lenne.

Helyben, a helyieknek. Hogy tudják, mit esznek meg. Hogy tudják, mit vesznek meg.”

A fenti említésekben is az alábbi összetevők emelhetők ki:

- helyben, illetve a közelben állítják elő
- helyi, közeli alapanyagból készül
- helyi munkaerő készíti
- jellemzően kézi erővel, nem nagyüzemi gépesített keretek közt készült
- az előállítás helyére jellemző
- **egyedi, helyi különlegesség**, specialitás jellemzi
- nem tömegtermék
- helyi hagyományokra, népi motívumokra épít
- **helyiek, közelben élők számára** készül
- a helyiek, közelben élők számára **sokat jelent, többlet értékkel bír**

Más hangsúlyra mutat rá az alábbi, a helyi termelési rendszerre, mint a hátrányos helyzetből való **kitörési lehetőségek** egyikére, és mint **öko- szociális hatást is kiváltó** rendszerre tekintő megközelítés:

A lokális gazdasági rendszerek napjainkban globálisan, az Európai Unió gazdaságában, de a magyar gazdaságban is egyre jobban előtérbe kerülnek. A helyi gazdasági rendszerek

legfontosabb alkotó elemei közé tartoznak a helyi lakosok, illetve az általuk helyben előállított termékek és szolgáltatások. A helyi termékek azonban különösen meghatározók, jelentősek lehetnek a speciális helyi adottságokkal rendelkező területeken, a szegényebb, elmaradottabb helyzetű, főként vidéki térségekben, ahol **alternatívát jelenthetnek e térségek társadalmi-gazdasági helyzetének javítására.**

Például a Kertrégió rendszer– mint a vegyszermentes gazdálkodás és helyi termékek speciális rendszere – által alkalmazott fogalommeghatározás szerint a helyi termékek „azok a termékek, amelyek **hozzátartoznak egy adott település, térség, tájegység, régió identitásához, és létrehozásukban a helyi gazdasági rendszer vesz részt.** A termelés során létrejövő hozzáadott érték helyi szinten jelenik meg, **helyi szinten járul hozzá az egzisztenciák fejlődéséhez.** A helyi termékeket jellemzően a lakosság, valamint a mikro- és kisvállalkozások termelik, amelyek között jelentős az önfoglalkoztató vállalkozás.”² A helyben megtermelt termékek értékesítése stratégiai jelentőségű lehet, **az adott térség önellátását is erősíti.**

A definíció kulcselemei:

- előállításra vonatkozó meghatározottság
- **hozzáadott érték,** mint jellemző
- **helyi identitást meghatározó** szerep
- **egzisztenciát** meghatározó szerep

Érdekes színfoltot jelent a helyi termékek definíciói közt például egy, a környezetbarát termékeket felkutató és bárki számára elérhetővé tevő online áruház, a Zöldbolt megközelítése, mely például **a helyi termékek fontos „jövőrendező” feladatát emeli ki:** „alternatívát kínál azok számára, akik kiutat keresnek a környezetszennyezés, az egészségtelen élelmiszerek, a tömegcikk, a világot beutazó termékkavalkád, a nagyüzemi előállítás, a „mű” gyümölcsök és satnya zöltségek útvesztőiből”.³ Ezzel az **egyéni felelősségvállalással** és környezetvédelem eszméivel azonosuló megközelítéssel találkozhatunk a már említett Kertrégió rendszerben is:

„Fontos, hogy mi döntünk arról, mi kerül asztalunkra, de pénzünkkel, vásárlási szokásainkkal azt is befolyásoljuk, hogy egyáltalán mi kerülhet. Hogy lesz-e holnapután megfelelő választék, valós választási lehetőség. Hogy lesznek-e a hagyományos tájformákat és változatosságot, sajátos ízeket, kiváló minőséget fenntartó és tovább örökítő családi gazdaságok. Hogy megérje földet művelni, állatokat tartani kisebb méretekben, fenntartható léptékben is. Hogy **ne legyenek sem a termelők, sem a vásárlók**

² http://liliomkert.lapunk.hu/tarhely/liliomkert/dokumentumok/bene_eszter_szakdolgozat2012.pdf (2014. 10. 02.) Bene Eszter: A termelői piacok szerepe a Balaton régió fejlesztésében, a liliomkert példáján keresztül. 2012, 10.

³ <http://www.zoldbolt.hu/hirek/tudastar/mit-is-tud-a-helyi-termek> (2014. 10. 02.)

szélsőségesen kiszolgáltatva az ipari méretű, alacsony felvásárlási árakkal és hatalmas haszonkulcsokkal dolgozó, központosított, a helyi közösségekkel mit sem törődő élelmiszerhálózatoknak. **Hogy legyen hazai, méltányos kereskedelem.**”

Amikor helyi termékekről beszélünk, gyakran **kézműves termékekre** gondolunk, ez a fent bemutatott számos definícióban is fellelhető (helyi munkaerő készíti, jellemzően kézi erővel, nem nagyüzemi gépesített keretek közt készült, nem tömegtermék, helyi hagyományokra, népi motívumokra épít stb.) közös elem.

A Magyar Kézművesipar-történeti Egyesület a következőképp definiálja a kézműves terméket: „Kézművességgnek nevezzük az **emberi erővel és kézi szerszámaival** – a **természetes eredetű alapanyagokon** – végzett **formaátalakító** tevékenységet, és kézműves-terméknek **az így létrehozott termékeket.**” Ezáltal már jelentős részben le lehet szűkíteni a termékek körét, amit kézműves termékeknek nevezünk. Legmeghatározóbb elem: az emberi kéz és a kézi szerszámok által előállított termék. Másik fontos dolog, amit a kézműves termékek fogalmánál figyelembe kell vennünk, a természetes eredetű alapanyagok. Ez megint jelentősen szűkíti a termékek körét. Tehát a műanyagból készült játékokat nem tudjuk kézműves játéknak tekinteni, így a gyógyszergyárak által előállított termékek sem lehetnek kézműves termékek.

Találkozhatunk olyan megfogalmazásokkal, melyben a **kézműves termék** a kézműves termék előállító által Magyarországon egyedileg előállított olyan természetes alapanyagból készített termék, melynek **jellegében és értékében** nem a felhasznált alapanyag, hanem a maga által **elvégzett alkotó hagyományokra épülő kézi munkája dominál** és jellemző a termelési érték volumenének csekély volta is az ipari termeléshez képest. A kézműves termék előállítás, az **önfoglalkoztatás** egyik fő területe. A vidéken élő nők, kisgyermekes anyák, idősek, s sokszor a fogyatékkal élők számára egyedülálló lehetőséget jelent a helyi termék előállításra **otthoni környezetben, rugalmas munkaidővel.** A népi kézműveség ráadásul a kreatív ipar körébe tartozik, a kreatív ipar pedig ma a világ egyik legfejlődőbb ágazata, amely **versenyképes munkahelyeket is képes teremteni.** A környezet számára is előnyös a közvetlen értékesítés és a rövid értékesítési lánc ösztönzése.

A kézműves termékek közt találkozhatunk **kézműves népi iparművészeti alkotásokkal** is. A kézműves termékeket azonban a Nemzeti Kulturális Örökség Miniszterének 12/2004. (V.21.) NKÖM számú rendelete alapján, meghatározott eljárást követően minősíthetik népi iparművészeti alkotásokká. Minősítésük feltételei a tárgy tartalma – néprajzi hagyománya és esztétikai értékei –, egykori és a jelenlegi funkciója, valamint az alkalmazott technika és a kivitel minősége. A minősítés során „HA”, „HB”, „MA”, „MB” kategóriába sorolhatók az alkotások, illetve jelölés nélküli zsűriszámot is kaphatnak. Ez utóbbi az a színvonalas

ajándéktárgynak minősülő alkotás, amely **sokszorosításra alkalmas**, viszonylag kevés munkával előállítható, ugyanakkor **technikájában, stílusában és gondolkodásmódjában egyértelműen a népművészet hagyományait viszi tovább**. A népi iparművészeti alkotásoknak minősíthető termékek körét a 12/2004. (V.21.) NKÖM rendelet 1. számú melléklete az alábbiak szerint tartalmazza:

1. Bognármunkák, kerék- és kocsi
2. Bőrműves-tárgyak
3. Cserépkályha és kemence
4. Csipke
5. Építmények és köztéri alkotások: épületdísz, kapu, kerítés, játszótér, emlékoszlop, síremlék, nád, zsupszalma-, faszindelytető stb.
6. Festett, faragott bútor
7. Faragott fa, csont, szaru
8. Fazekas munka
9. Fonott és szőtt használati tárgyak: vessző, gyékény, csuhé, nád, szalma
10. Halászháló, kötél
11. Hímes tojás
12. Hímzés
13. Kádár és pintér munkák
14. Kétfestő textíliák
15. Kalap
16. Kés
17. Kovács- és rézműves termékek
18. Lószerszámok, nyergek
19. Mártott gyertya
20. Mézeskalács
21. Naiv szobrok
22. Nemez
23. Népi ékszer (rekesz zománc, gyöngy)
24. Népi hangszer
25. Népi játék
26. Népviséleti baba
27. Papucs, bocskor, csizma, cipő
28. Paszomány és kötött gomb
29. Szűcs és szűr munkák
30. Szűrrátét
31. Szőttés
32. Viselet

33. Ajándéktárgyak

Népi ékszer; mézeskalács; csipke

Forrás: Népművészeti Egyesületek Szövetsége

A kézműves termékek körén belül külön egységet képez a **kézműves élelmiszerek** csoportja. A három kötetből álló Magyar Élelmiszerkönyv II. kötetének célja, hogy megerősítse és kiemelve a Magyarországon előállított termékek jellemzőit és minőségét. Ez a kötet tartalmazza a Megkülönböztető minőségi jelöléssel ellátott termékeket és a Kézműves élelmiszereket is, ahol a Kézműves élelmiszerek – MÉ 2-109 „kézműves” jelzéssel szerepelnek. Ezek olyan élelmiszerek, amelyeket **hagyományos technológiával, hagyományos eszközökkel, döntően kézzel végzett, vagy kézi beavatkozással irányított, nem automatizált technikák alkalmazásával állítottak elő.** Jellemző a **gyártás kis volumene.**

Nagyon fontos, hogy egyértelműen igazolható legyen a **kézi munka meghatározó szerepe.** Az Élelmiszerkönyv előírásai alapján tiltott az adalékanyagok: tartósítószer, aromák, színezékek alkalmazása, ajánlott gyártástechnológiai leírások is rendelkezésre állnak, illetve fokozott önellenőrzési feladatokat is meghatároz. Kilenc ágat érint, melyek az alábbiak: sütőipar, pálinka, étolaj, ecet, hústermékek, tejtermékek, lekvárok-szörpök, fagylalt, fűszerpaprika. A hústermékek esetében például jellemző kell legyen a **hagyományos receptúra, a kézzel való feldolgozás,** a valódi füstölés és a megadott érlelési idő.

A 74/2012. (VII.25.) VM rendelet 6. § alapján: a **kézzel előállított élelmiszerek** azok, ahol a termék minőségét meghatározó eljárásokat, műveleti lépéseket egyedi megmunkálással, kézzel vagy olyan egyszerű, hagyományos eszközökkel, gépekkel végezték, melyet Magyarországon az iparszerű termelés során nem alkalmaztak vagy már nem alkalmaznak. Ebben a megközelítésben **kifejezetten az előállítás módja van középpontban**, nem a minőségi paraméter. Meghatározásakor hangsúlyozzák azt, hogy az egyedi jellegű, „míves” termék, amelyen **a kézzel végzett munka dominál**, továbbá azt, hogy **szaktudáson alapul**. Csomagolásukon feltüntetik a „kézműves” vagy „kézműves” jelölést, illetve azt, hogy mesterséges összetevői nincsenek, vagy adalékanyagot, színezőanyagot nem használnak.

II. 2. A helyi termékek vásárlásának előnyei

Ahhoz, hogy ezek a helyi termékek, kézműves termékek valóban a helyi gazdasági rendszerek részévé tudjanak válni, hogy valóban elemei legyenek a korábban vizsgált méltányos kereskedelemnek, elengedhetetlen a megfelelő értékesítési csatornák megválasztása, az **értékesítési lánc lehető legrövidebbre szabása**, a **fogyasztók helyi termékek iránti keresletének ösztönzése, növelése**.

Mindezekon túl fontos feladat azoknak a **területspecifikus termékeknek** a feltárása is, melyekkel eredményesen és versenyképesen lehet megjelenni a helyi és a tágabb, a vonzáskörzeten belüli piacokon is. A helyi termékek előállításának segítése, ösztönzése, piaci értékesítési lehetőségeinek megteremtése és támogatása pontosan a helyi termelés társadalmi, (öko)szociális hatásai miatt nemcsak a helyi gazdasági szereplőknek lehet fontos feladata, hanem a helyi települési önkormányzatok és a megyei önkormányzat is jelentős szerepet vállalhat benne.

Számos felületen találkozni azokkal az érvekkel, melyek amellet szólnak, hogy vásároljunk helyi termékeket, élelmiszereket. Ezek az érvek igen fontosak a megye helyi termék katasztere szempontjából is, hiszen az ismertség növelésének végső célja, hogy ezek **a helyi termékek szolgálják a helyi, lokális gazdaságokat, azok kiegészítő elemei legyenek és hozzájáruljanak a helyi közösségek egzisztenciális helyzetének javulásához**, növeljék a megye, a megyében előállított termékek hírnevét. Sokat jelent ugyanis, ha a szálláshelyeken, vendéglátóhelyeken, kiállító tereken jelen vannak a helyi termékek, hiszen így többen megismerhetik azokat és **turisztikai vonzerőt, kiegészítő elemet is jelentenek** a fogadóhelyek számára.

A helyi termékek vásárlására buzdító legjellemzőbb érvek az alábbiak:

10 ok, amiért érdemes a helyi termékek, élelmiszerek mellett dönteni
1. A helyi termék vásárlása előnyösen hat a lokális gazdaságra. Tanulmányok szerint a helyben elköltött 100 Ft, a helyi gazdaság szereplői számára 200 Ft bevételt jelent. Amikor az értékesítő vállalkozás nem helyi tulajdonú, a profit garantáltan elhagyja a helyi közösséget. 2. A helyben termesztett zöldség, gyümölcs frissebb. Míg a nagyáruházak polcain található zöldségeket, gyümölcsöket éretlenül szedték le, esetenként hetekig, hónapokig szállították, majd valahol hűtve tárolták, addig a helyi zöldségek a piacon nagy valószínűséggel az eladást megelőző 24 óraban kerültek betakarításra. Ez nem

csak a frissességére van hatással, hanem a beltartalmára is, hiszen az idő múlásával ezen élelmiszerek **tápértéke** csökken.

3. A helyi élelmiszernek jobb az **íze**. Kóstolj meg egy kerti paradicsomot frissen a növényről letépvé és egy importot a boltból. **Érezhető a különbség!**
4. A helyi zöldségek, gyümölcsök tovább érnek. Mivel ezek a termékek **helyben kerülnek értékesítésre** nem kell elviselniük a hosszú hajútatót, a szállítási gyötrelmeit és a hosszú hűtőházi tárolást. Ezért nem kell, hogy éretlenül szüreteljék le őket.
5. A helyi termékek fogyasztása **kevésbé szennyezi a környezetet**. Annak köszönhetően, hogy **a helyi termék lényegesen kevesebbet utazik** (általában maximum 60 km-t), a fogyasztásuk jelentősen csökkenti a környezet terhelését. Sajnos nagyon importigényes biotermék esetén a hozzávalók szállítása során bekövetkező környezetszennyezés nagyobb mérvű lehet, mint az ökológiai termesztés során elért előny.
6. A helyi élelmiszer segít minket az **évszakokkal harmóniában** élni. Az évszakoknak megfelelő zöldségek és gyümölcsök fogyasztása hozzásegít minket ahhoz, hogy átélve ezt a harmóniát akkor fogyasszuk ezeket, amikor a legjobb ízűek, legnagyobb mennyiségben kaphatók és a legolcsóbbak.
7. Minden **helyi termékhez tartozik egy helyi történet is**. A piaci árusok, a helyi zöldség és gyümölcstermesztők, állattartók és élelmiszer feldolgozók mind - mind rendelkeznek egy saját, családi (siker) történettel. Különösen igaz ez akkor, ha az előállítás során a **hagyományos családi recepteket, módszereket alkalmazzák**. Azzal, hogy megvesszük ezeket a termékeket, a történet részeseivé válunk.
8. A helyi élelmiszerek **kevesebb vegyszermaradványt** tartalmaznak. Azzal, hogy kevesebbet kell az élelmiszereket szállítani, nincs szükség jelentős tartósításra. A helyi termékkel kapcsolatos esetleges probléma esetén a helyi termelő gyorsabban, hatékonyabban felelősségre vonható. A **termelőnek pedig érdeke a minőségi termék, hiszen gyakran a saját becsülete, az arca, az a brand, amit értékesít**.
9. A helyi termékek értékesítése **hozzájárul a diverzitáshoz**. Azzal, hogy nem kell a termelőnek jól tárolható, jól szállítható, magas profittal kecsegtető nagyipari fajtákat termesztetni, **megmaradhatnak olyan ősi hazai fajták**, melyek termesztése egyre inkább a feledésbe merül.
10. **Helyi termékek vásárlásával a saját környezetünket támogatjuk**. Azzal, hogy a helyi termékek mellett tesszük le a voksunkat, hozzájárulunk ahhoz, hogy a településünk,

a kistérségünk, vagy a régió gazdaságilag fejlődjön, életképes, élhető és sikeres maradjon.

Forrás: www.elestar.hu

II. 3. Helyi termékek népszerűsítése, értékesítési lehetőségei

A helyi termékek vásárlása előnyeinek megismerése után fontos azt is megvizsgálni, hogy hogyan is lehetséges a helyi termékek népszerűsítése, illetve a helyi termékek értékesítésének milyen ismert és hatékony módjai vannak.

Napjainkban egyre inkább közkedvelté válnak a helyi termékek, az irántuk való kereslet egyre inkább nő. A felgyorsult életmódnak köszönhetően a nagyobb városokban nehéz hozzáférni a helyi, friss termékekhez, ezért a városban élők gyakrabban részesítették előnyben a hipermarketeket és a kisebb közértket, azokat a bevásárló helyeket, ahol egy helyen mindent megkapnak, ahol nagyobb választékból válogathatnak. Ezek a helyszínek azonban sokszor nem megfelelő minőségű és leginkább nem helyi termékeket kínálnak. Ráadásul kimutatott tény, hogy napjainkban igen megnövekedett a különböző allergiás, illetve autoimmun megbetegedések száma, főként a bizonyos típusú ételallergiás esetek száma, amelyek kialakulásában jelentős szerepe van a napjainkban használt és az ételekben, majd szervezetünkben felhalmozódó kemikáliáknak, mesterséges anyagoknak. Továbbá egyre népszerűbbek és nagyobb teret kapnak a médiában is az egészséges életmód elvei, emiatt **egyre népszerűbb a piacokon vásárolni és helyi gazdaságokra kilátogatni**, hisz ami háztáji, ami helyi termék, az **egészséges**, hisz nem tartalmaznak tartósítószerket és adalékanyag hozzáadása nélkül készülnek.

Az Európai Unió kiemelten kezeli a vidéki térségek fennmaradását biztosító kis- és közepes méretű gazdaságokat, Magyarország pedig 2010 óta fordít fokozott figyelmet a közvetlen értékesítés megjelenésére. A **helyi termelői piacok létrehozásának** alapvető célja az volt, hogy megkönnyítse a kistermelők által megtermelt alaptermékek, és azokból előállított élelmiszerek eljuttatását a fogyasztókhoz. A Vidékfejlesztési Minisztérium 62/2012. (VI. 29.) rendeletében foglaltak szerint a 2012. évi Tanyafejlesztési Program keretében az alföldi tanyák, valamint a tanyás térségek megőrzése és fejlesztése érdekében a települési és térségi fejlesztések támogatásaként nyílt lehetőség a termelők piacainak létrehozására, ahol a tanyán termelt és előállított élelmiszerek értékesítése is biztosított.

A Vidékfejlesztési Program legfrissebb pályázati kiírása, mely **a megyében a helyi termékek előállításának és piacra jutásának** segítségét célozza, a VP6-19.2.1.-23.4-17 kódszámon jelent meg 2017 végén, melynek keretében a Dél-Nyírség, Erdőspuszták LEADER Egyesület Helyi Akciócsoport területén székhellyel vagy telephellyel rendelkező, induló és működő mikro vállalkozás, őstermelő vagy mezőgazdasági termelő támogatása valósulhat meg. A kiírás indoklásában is megjelenik, hogy A helyi termékekhez kapcsolódó vállalkozások fejlesztése által javul a helyi vállalkozások működési környezete, amely középtávon munkahelymegőrzést, illetve -teremtést eredményezhet, és hozzájárul a város-vidék együttműködés erősítéséhez is.

A hagyományos értékek és az innováció ötvözte nemcsak a szakemberek figyelmét, de a vásárlók érdeklődését is képes felkelteni. A hagyományos értékrend reneszánsza új lehetőségeket jelent a vidéken élőknek és a vidék fejlesztőinek egyaránt.

A *Nemzeti Vidék Stratégia 2012-2020* megalkotásával és végrehajtásával célként fogalmazódik meg a vidéki Magyarország egészének megújítása. Integrált vidékfejlesztési politikát tűz ki célul a stratégia, a családi gazdaságok fejlesztésének ad elsőbbséget, és a monokultúras **tömegtermelés helyett a minőségi, mozaikos, a környezet- és tájgazdálkodási szempontokat szem előtt tartó mezőgazdaságot** részesíti előnyben. Egyik stratégiai területe a helyi gazdaságfejlesztés. Ezen belül Nemzeti Stratégiai Program a Kézműves program, a Vidéki turizmus, falusi vendéglátás program, a Helyi termék, helyi piac, közvetlen értékesítési program.

Honlapok

A **helyi termékek népszerűsítésének** egyik leghatékonyabb és legmodernebb módja az internetes megjelenítés. Számos, a megyéhez, a megye településeihez köthető termék, termékcsoporthoz már most megjelenik a honlapokon, anélkül, hogy vásárlásra még módot tudnának adni. Főként a kínált termékek bemutatása, jellemzőinek és előállításának leírása, a csomagolás bemutatása valósul meg, mindez hozzájárul a figyelemfelkeltéshez, ahhoz, hogy a leendő vásárló megismerje a terméket, a jellemző csomagolást meglátva tudja, hogy az adott termelő termékéről van szó. Fontos eleme ezen honlapoknak a termelő, termék-előállító elérhetőségeinek, **a termékek megvásárlási lehetőségeinek bemutatása**. Megyei példaként említhető a www.nanasiporteka.hu honlap.

Nyomtatott sajtó

Abból adódóan, hogy a helyi termékek vásárlói célcsoportjai jellemzően az adott térségben élnek, azaz az előállítás helyszínétől nem túl nagy távolságra, leghatékonyabb megoldások lehetnek a megyében a helyi termékek népszerűsítése tekintetében a megyei terjesztésű lapok, illetve a megyei önkormányzat által összeállított megyei kiadványok.

Helyi termék/termelő/termelői piac adatbázisok

A helyi termékek **népszerűsítését, ismertségének növelését és vásárlási lehetőségeik felkutatását segítik** azok az adatbázisok, melyek internetes felületeken működnek, s melyeken keresőmotorok segítségével (pl. helyi termékre, helyi termelőre, helyi termelői piacra, adott megyére szűrés) tudja kiválasztani a leendő vásárló, hogy mit hol talál. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara is működtet ilyen felületet, mely alkalmas arra, hogy a keresett megyében válogassa le a rendelkezésre álló adatbázisból a keresett elemeket. Elérhető: <http://www.nak.hu/termeloipiac-kereso>

A terméknépszerűsítésnek ennek a formájában a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat is nagy szerepet tud és akar vállalni, hiszen **saját honlapján megfelelő elektronikus felületet biztosít** kataszter jelleggel a megyében tevékenykedő helyi termékeket előállítók és termékeik vonatkozásában.

Az önkormányzat célja, hogy a lehető legszélesebb körben felkutassa és adatbázisba foglalja a megyében helyi termékeket előállítókat és termékeiket. Célja továbbá az, hogy a felkutatott helyi termékeket különböző kategóriák szerint rendszerezze, ahol a csoportokba rendezés elveit, és az adott kategóriákat meghatározva minden olyan helyi terméket előállító személy és terméke egyértelműen besorolható legyen, amelyeket a megyei Önkormányzat helyi terméknek és helyi terméket előállítóknak tekint és az előállító személy maga is részt kíván venni benne.

Az Önkormányzat elkészítette az az ún. Adatfelvevő lapot is, mely azt a célt szolgálja, hogy a megyében tevékenykedő helyi termékeket előállítókat felkeresve, az adatlap kérdéseire adott válaszok alapján az **elektronikus kataszterbe** való felkerülést szolgálja. Mindezeket jelen dokumentum következő része tartalmazza.

Ez az elektronikus kataszter méltán szolgálhatja a megyei helyi termékek népszerűsítését, hiszen honlapján kereső motorok segítségével tudja kikeresni az adott terméket, jellemzőit, előállításának módját, vásárlási lehetőségeit stb.

Védjegyek

A védjegy az egyes áruk és szolgáltatások **azonosítására szolgáló lajstromozott megjelölés** (oltalom). Megkülönböztető képessége folytán az áruknak és szolgáltatásoknak sajátos, eltérő jelleget ad biztosítva, hogy a fogyasztók **összetévesztés nélkül megkülönböztessék** az adott védjeggyel ellátott árukat és szolgáltatásokat **mások hasonló áruitól** vagy szolgáltatásaitól.

A védjegy célja, hogy az adott termékek, szolgáltatások, alkotások ismertsége növekedjen, továbbá hozzájáruljon a helyi gazdaság fellendítéséhez, új munkahelyek létrehozásához. A bizalmat erősíti a védjegy, informál a termék megbízhatóságáról, eredetéről, és előállításának megfelelő körülményeiről. Az embléma - hasonlóan más emblémához – a vásárlókban elindít egy olyan gondolatot, hogy a védjeggyel ellátott termék jó minőséget jelent, ezért keresik, vásárláskor előtérbe helyezik az ilyen termékeket, szolgáltatásokat. Az embléma a helyi termelőket arra ösztönzi, hogy az általuk létrehozott termék, szolgáltatás, alkotás minőségi színvonala emelkedjen, fejlődjön a helyi gazdaság.

A helyi termékekkel kapcsolatban több önkormányzat rendelkezik védjegyoltalommal. Ezeket a védjegyeket „**helyi védjegyeknek**” is nevezik.

Számos védjegy rendszer működik a megyében is, ilyen például a Balmaz Portéka, a Folyási Finomságok, a Hadháztáji, vagy a Nánási Portéka stb.

A termékek népszerűsítésének vizsgálatokor szükséges megvizsgálni, hogy hol van lehetőség helyi termékek értékesítésére, illetve kik értékesíthetnek helyi termékeket.

Az értékesítés egy lehetséges, de nem mindennapi formájának egy példája az „**Adj helyet a helyinek**” mozgalom elnevezésű kezdeményezés, mely a **helyi termékek hálózati jellegű értékesítését segítő rendszer** kialakítását célozta meg. Hozzá kívántak járulni ahhoz, hogy a helyi termékek változatossága és minősége javuljon, a vásárlók a termelőtől közvetlenül,

vagy termelői árhoz közeli áron juthassanak hozzá a termékekhez, csökkenjen a termékek által megtett távolság, és a hazai **vásárlók a terméken keresztül megismerjék a termelőt, és annak a tájának az értékeit, turisztikai lehetőségeit is, ahonnan a termék származik.**

Kizárólag **saját alapanyagból, saját receptúra alapján és saját munkával előállított élelmiszerek és kézműves termékek** kerülhetnek bele ebbe a programba. A terv szerint a termékeket vagy a termelő, vagy a hálózati partnerségben együttműködő megyei/regionális segítő szervezet szállítja be a termelőtől maximum 40 km-re lévő, vagy megyén belüli, vagy Budapest területén elhelyezkedő értékesítési pontra. A mozgalom révén az értékesítési helyeken meghatározott időpontban a termelő és a vásárló közvetlenül is találkozik és létrejön közöttük az árucseré.

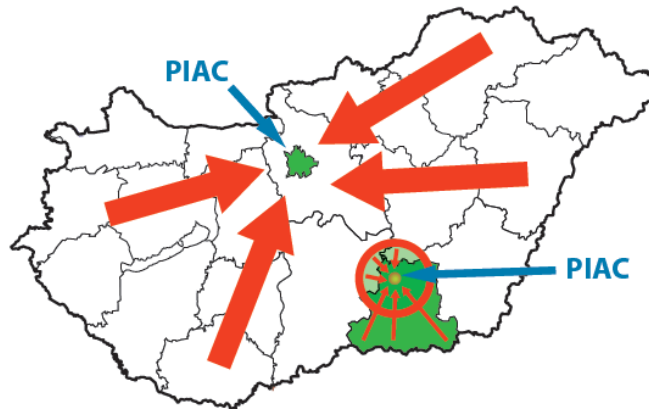
A helyi termékek közvetlen értékesítési lehetőségei

A helyi termékek népszerűsítésének lehetőségei közt meghatározó elem **a termelő és a fogyasztó egymáshoz közelebb hozása**, a közvetítők kiiktatása nélküli közvetlen értékesítés, a személyes kapcsolat kialakítása. Ennek sokféle módszere létezik, jelen fejezetben csupán néhány alternatív megoldást mutatunk be a fogyasztó és termelő közelebb hozásának lehetőségei közül.

Gazdálkodók piaca

A vidéki piacok alkalmoszerű, időszakos vagy rendszeres megjelenési lehetőséget biztosítanak a termelőknek. Szervezését a gazdálkodók vagy a helyi önkormányzat, esetleg egy integrátor vagy más szervezet vállalhatja. Elterjedt forma, aminek keretében a termelők a közeli vagy távolabbi városokba szállítják termékeiket. Új jogi lehetőséget jelent **a termelői piac**, mely könnyített feltételek mellett működtethető, akár időszakosan is. Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból nyújtott támogatásokra van lehetőségük pályázni az önkormányzatoknak, amelyek kialakíthatják a termelői piacokat. Ennél a formánál a termelő és a fogyasztó közötti elköteleződés alacsony fokú.

A kereskedelemről szóló 2009. évi CLXIV. törvény alapján **a helyi termelői piac** olyan piac, **ahol a kistermelő a piac fekvése szerinti megyében, vagy a piac 40 km-es körzetében, vagy Budapesten fekvő piac esetében az ország területén bárhol működő gazdaságából származó mezőgazdasági, illetve élelmiszeripari termékét értékesítheti.**

Forrás: NÉBIH

Hajdú-Bihar megyében a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara adatai alapján négy termelői piac működik, melyek az alábbiak: Debrecen-Józsa Termelői Piac, Hajdúböszörményi Termelői Piac, Hajdúszoboszlói Termelői és Kézműves Piac és a Nánási Portéka Termelői Piac - Hajdúnánás.

A Nánási termelők piaca azért is különleges, mert a termelői piacot összekötik a védjegyrendszerrel: ezen a termelői piacon a tanyán termelt és előállított élelmiszerek értékesítése is biztosított, ugyanakkor kizárólag a NÁNÁSI PORTÉKA védjegyhasználatára jogosult hajdúnánási termelők kínálhatják áruikat, akkor, ha rendelkeznek a használati jogot igazoló NÁNÁSI PORTÉKA LEVÉL-lel.

Hajdú-Bihar megyében 2017. ősztől a termelői piacok számát növeli a Nádudvari Termelői és Kézműves Piac, mely minden hónap első szombatján kerül megrendezésre. A piacon közvetlenül a termelőtől juthatnak friss zöldséghez, gyümölcshöz, húsokhoz, fűszerekhez és kézműves termékekhez a vásárlók.

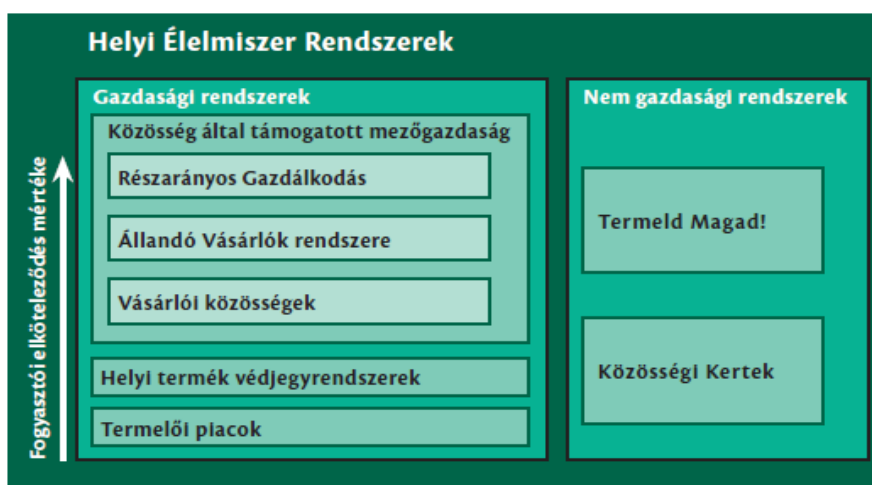
Forrás: <https://www.programturizmus.hu/ajanlat-nadudvari-piac.html>

Közösség Által Támogatott Mezőgazdaság (KÁTM)

A közösség által támogatott mezőgazdaság a helyi élelmiszertermelés, de különösen a helyi értékesítés sajátos szemlélete és módszere. A közösség által támogatott mezőgazdaság keretében a **termelők és fogyasztók úgy köteleződnek el egymás felé, hogy az minden résztvevő számára előnyökkel jár.** A kötelezettségvállalás előnyös a termelőnek, mivel általa közvetlen és hosszú távú kapcsolatot építhet ki a fogyasztókkal, és figyelmét elsősorban a jó minőségű mezőgazdasági javak előállítására fordíthatja; nem kell az értékesítési csatornák keresésével töltenie az időt. A kapcsolat ugyanakkor előnyös a fogyasztónak is, hiszen tudja, honnan származik a megvásárolt étel, termék és arról is közvetlenül tájékozódhat, hogy azt milyen módon és kik termelik. (pl. makói hagyma, a szegedi pirospaprika, tiszai halászlé).

A módszer lényege a termelő és a fogyasztó közötti **közvetlen kapcsolat és** a személyes viszonyból adódó **bizalom**. Ideális esetben a közösség által támogatott mezőgazdasági rendszerekben a termelés kockázatát a termelő és a fogyasztó megosztva viselik. Ebben a relációban, a hagyományos közgazdasági felfogással ellentétben a felek, az eladó és a vásárló, nem ellenérdekeltek, hanem sokkal inkább szövetségesek. A közösség által támogatott mezőgazdaságnak több formája is létezik, melyek alapvetően a fogyasztói elköteleződés mértékében különböznek egymástól (1. sz. ábra).

1. sz. ábra: A helyi élelmiszer rendszerek a fogyasztói elköteleződés mértéke szerint

Forrás: Vadovics és Hayes (2007) nyomán

A KÁTM-nak több módszere is létezik, az ezek közötti választás attól függ, hogy a megcélzott fogyasztói csoport mennyire elkötelezett a helyi termelés és/vagy a biotermékek iránt. Minden esetben lényeges azonban, hogy jelentős felvevőpiac álljon rendelkezésre. Német adatok szerint egy gazdaság gazdaságosságának a működtetésére minimum 100 vevőre van szükség. Az értékesítés olyan városok vonzáskörzetében

valósítható meg, illetve már vidéki településeken is tapasztalható, ahol az emberek jelentős részének nincs ideje mezőgazdasággal, a saját szükségleteiknek a megtermelésével foglalkozni, és keresik a jó minőségű, környezetkímélő módon előállított helyi termékeket. A legtöbbször ökológiai módszerekkel dolgozó gazdaságok a termelő és a fogyasztó között kialakuló személyes, bizalmon alapuló kapcsolatnak köszönhetően komoly szemléletformáló tevékenységet is végeznek.

Vásárlói közösségek

A vásárlói közösségek alapja, hogy **több helyi termelő, egy civil szervezet vagy a fogyasztók kisebb közössége (ki)szállítási és elosztói rendszert szervez (háztól házig vagy egy állandó átvevőpontra) a jellemzően kistermelői, helyben vagy regionálisan előállított áruk számára.** A vásárlói közösség tagjai általában szabályos időszakonként leadhatják (telefonon, faxon, elektronikus levélben) megrendeléseiket, a kiszállítást és átvételt pedig egy adott napra rögzítik. Ezek a rendszerek **elég rugalmasak**, a vásárlók gyakran választhatnak, hogy mit és mikor szeretnének beszerezni. Vásárlói szempontból további előny, hogy az áruválaszték (friss és tartósított termékekből) egészen széles is lehet, hiszen a rendszerben általában több termelő termékei is megjelennek. Másrésztől termelői oldalon ugyanakkor a vásárló közösség éppen a rugalmassága következtében bizonytalanságot is hordoz magában: a gazdálkodó nem lehet biztos abban, hogy a közösségen keresztül maradéktalanul értékesíteni tudja a termékeit. Ha a személyes kapcsolat nem is feltétlenül garantált fogyasztó és termelő között, a szolidaritás jellemzően itt is fontos összetevő. A vásárlói közösségek jellemzően civil alapon működő, nem profitorientált szerveződések.

Állandó vásárlók rendszere vagy dobozrendszerek

Az állandó vásárlók rendszerében a termelők és a fogyasztók értékesítési szövetséget hoznak létre, amelyben **a termelő megbecsüli, hogy mikor és milyen termékeket tud szállítani, míg a vásárlók kötelezettséget vállalnak arra, hogy amennyire lehet, rendszeresen vásárolnak.** A közösségek laza, kötöttségek nélküli csoportként üzemelnek, melynek tagjai véleményekkel, javaslatokkal alakítják az áruk kínálatát, visszajelzést adhatnak a termékekről a termelőknek és a szervezőknek. A visszajelzések minden esetben pozitív reakciónak számítanak, hisz hosszú távú koncepció, ha a vásárló és a termelő elégedett. Több terméket lehet értékesíteni és több vásárlónak lesz fontos, hogy állandó vásárlóvá váljon. A termelő az évszaknak megfelelően termelt növényi és állati termékekből állít össze egy csomagot, amiért a vevő hetente, a csomag kiszállításakor fizet. Az előfizetés és a csomag összeállításának elve változatos lehet. Ezen az elven működik például a gödöllői Nyitott Kert Alapítvány (NYKA), a hazai KÁTM egyik úttörőjének kiszállítási rendszere vagy a Szatyor Bevásárló Közösség.

Részarányos gazdálkodás

A részarányos gazdálkodás **a termelő és a fogyasztó legszorosabb elköteleződési formája**. A részarány az éves termés egy részét jelenti, amiért **a fogyasztó előre fizet**. A gazdálkodó az év elején becslést készít a termelésről és annak költségeiről, valamint kiszámítja a megélhetéséhez szükséges méltányos jövedelmet. A költségeket a gazdasághoz szorosan kapcsolódó vásárlók, vagy más néven tagok között arányosan felosztják. A befizetett összegért cserébe a vásárló rendszeresen megkapja a termés neki járó részét. Egyéni igények teljesítésére a részarányos gazdálkodás esetén legtöbbször nincs mód. A tagok mindig **az éppen aktuális terményekből részesülnek**. A szerződés és az előre fizetés közös kockázatvállalással jár, a szélsőséges időjárás következtében keletkezett károkat például már nem csak a termelő, hanem a fogyasztó is viseli. Magyarországon a részarányos gazdálkodás kifejezés helyett sokszor a zöldségközösség elnevezést is használják, ami abból adódik, hogy az ilyen rendszerek itthon egyelőre mind (bio)kertészetek.

A alábbi közvetlen értékesítési módok a termelő és a fogyasztó lazább kapcsolatán alapulnak. Számos ilyen értékesítési mód lehetséges, közülük párat emelünk ki, körük nem teljes:

Termelői bolt

A termelői bolt olyan kiskereskedés, amely vagy a gazdaságban, vagy ahhoz nagyon közel helyezkedik el. Az ilyen bolt segítségével a termelő közvetlen kapcsolatba kerülhet a fogyasztóval úgy, hogy a földjén zajló tevékenységeket, az emberek munkáját az arra jövő vásárlók nem zavarják meg, mert különválik a termelés és értékesítés. Egy ilyen gazdasági boltban több, közelben termelő gazda termékeit is lehet árusítani. Ilyen termelői boltnak tekinthető a megyében például a Hajdúhadházon működő Hadháztáji bolt.

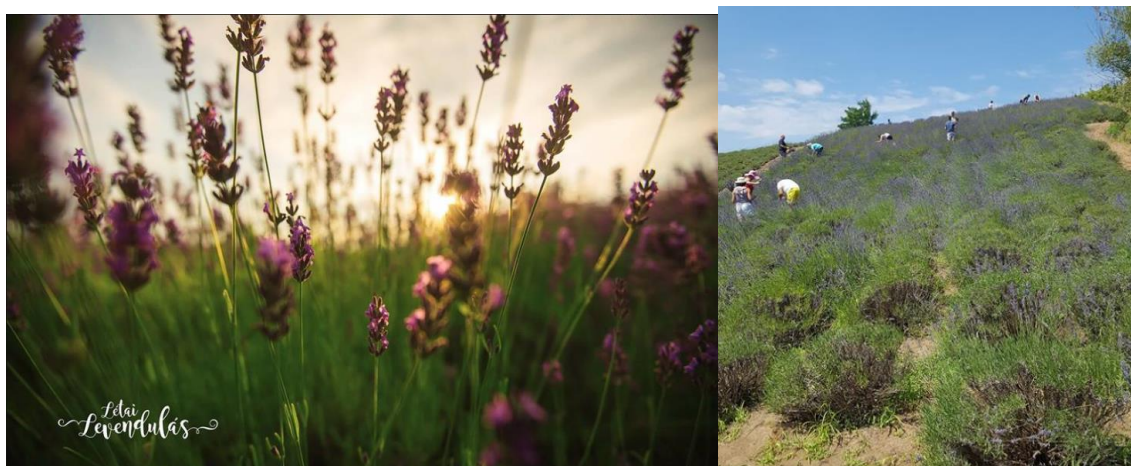
Forrás: www.hadhaztaji.hu

Szedd magad! akció

A Szedd magad egy újszerű kezdeményezés, melyben szoros közvetlen kapcsolat lehet a termelő és a fogyasztó között, de itt a vásárló maga szedi a terményt, és fizet annak tömege szerint. A terményszedés egy átlagos embernek nem feltétlenül munka, hanem kellemes időtöltés, kikapcsolódás is lehet, a gyerekeknek pedig kitűnő játék. Ma már az interneten is meghirdetett „Szedd magad Akció! igen népszerű Hajdú-Bihar megyében is (pl. Bocskaikerten alma, Létavértesen levendula szedhető ilyen akciók keretében).

Forrás: www.dancsialma.hu

Forrás: www.letailevendulas.hu

Terméksarkok meglévő boltokban, vendéglátóhelyeken

Tekintettel arra, hogy önálló bolt létrehozása a helyi termékek számára igen tökeigényes és a várható kis forgalom miatt üzletileg kockázatos, ezért célszerű már meglévő kereskedelmi egységekben helyet teremteni a helyi termékeknek. Ezeket az árukat önálló polcon, jól megkülönböztethető arculattal kell elhelyezni, hogy a vásárlók azonosítani tudják. A terméksarkok szállodákban, éttermekben, vendéglátóhelyeken, falusi vendéglátóhelyek, fürdők fogadó tereiben is kialakíthatók. A különleges minőségű, adott tájra jellemző élelmiszerek, használati tárgyak, ajándékok kiemelt célközönsége a turistáké,

akik keresik a helyi specialitásokat, de sokszor nem találják. A polcokon a vásárló helyi különlegességeket talál.

Webáruház

Az internetes értékesítés kevésbé elterjedt megoldás még a helyi termékek kereskedelmén, azonban vannak már Hajdú-Bihar megyében is működő, előremutató példák, pl. ilyen a www.hadhaztaji.hu, www.derecskeigyumolcsos.hu. Jellemzőik, hogy a webáruházban kínált termékeket különböző termékcsoporthoz szerint (pl. száraztészta, gyümölcs-és zöldséglevek, befőttek, alkoholmentes italok) szerepeltetik, ami megkönnyíti a vásárló dolgát, illetve keresőmotorok állnak a leendő fogyasztók rendelkezésére. A kínált termékeket képekkel illusztrált adatbázisból lehet kiválasztani, amit virtuális kosarakba rakhatunk, így valósul meg online a vásárlás.

II. 4. Ki állíthat elő és ki értékesíthet helyi terméket?

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat elektronikus kataszterébe azok kerülhetnek be, azaz azon személyek képezik a célcsoportját, akik helyi termékeket állítanak elő, éppen ezért fontos megvizsgálni, hogy kik állíthatnak elő, értékesíthetnek helyi termékeket. Helyi terméket őstermelők, kistermelők, családi gazdaságok, kézművesek, egyéni vállalkozók, vállalkozások, szervezetek állíthatnak elő és értékesíthetnek.

Őstermelő

Mezőgazdasági őstermelő az a 16. életévét betöltött, nem egyéni vállalkozó magánszemély, aki a saját gazdaságában az Sza törvény 6. számú mellékletében felsorolt termékek előállítására irányuló tevékenységet folytat, és ennek igazolására őstermelői igazolvánnyal rendelkezik, ideértve a családi gazdálkodóként bejegyzett magánszemélyt és e magánszemélynek a családi gazdaságban nem foglalkoztatottként közreműködő családtagját is, mindegyikre vonatkozóan az említett mellékletben felsorolt termékek előállítására irányuló tevékenysége(i)nek bevétele (jövedelme) tekintetében. Az őstermelői minőség – a kedvező adó- és járulékfizetési szabályok alkalmazhatósága – akkor áll fenn, ha a termelő hatályos és érvényes őstermelői igazolvánnyal rendelkezik.

A 6. számú melléklet I. része értelmében **őstermelői tevékenységnek minősül a saját gazdaságban történő növénytermelés, ültetvénytelepítés, állattenyésztés, termékfeldolgozás, ha az a saját gazdaságban előállított alapanyag felhasználásával történik**, a saját gazdaságban egyes mezőgazdasági termékek jogszabályba nem ütköző gyűjtése, a saját tulajdonú földterületen végzett erdőgazdálkodás és saját tulajdonú erdőterületen az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló törvény szerinti erdei haszonvétel keretében végzett tevékenység, mindezekre nézve akkor, ha az előállított termék vagy a tevékenység a 6. melléklet II. pontjában felsoroltak valamelyikébe beletartozik, ideértve a saját gazdaságban termelt gyümölcs felhasználásával bérfőzés keretében történő párlatkészítést is.

Családi gazdaság

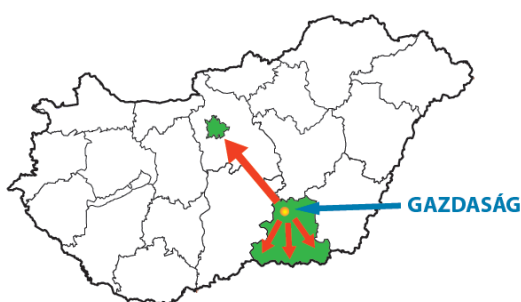
A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 5. § 4. pontja szerint családi gazdaságnak minősül a mezőgazdasági igazgatási szervnél {megyei kormányhivatal megyeszékhely szerinti járási hivatala} családi gazdaságként nyilvántartásba vett mezőgazdasági üzem. A családi gazdálkodóként bejegyzett magánszemély a **családtagjaival közösen** folytatja a tevékenységét és az őstermelői tevékenységük tekintetében a közös őstermelőkre irányadó szabályok szerint járhatnak el, de eltérően az alábbi tevékenységek tekintetében:

- mező- és erdőgazdasági tevékenység: növénytermesztés, kertészet, állattartás stb. ezen tevékenységek őstermelői tevékenység szabályai szerint számolhatók el,

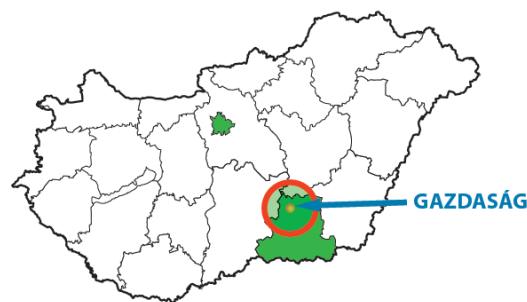
- kiegészítő tevékenység: falusi és agroturizmus, kézművesipari tevékenység, takarmány-előállítás stb. az ezen tevékenységekből származó bevétel önálló tevékenység, vagy egyéni vállalkozás keretében folytatható.

Kistermelő

A kistermelői élelmiszer-termelés, -előállítás és -értékesítés feltételeiről szóló 52/2010 (IV.30.) FVM rendelet értelmében **kistermelő** az a természetes személy, aki az általa **kis mennyiségben termelt, betakarított, összegyűjtött és előállított élelmiszereket közvetlenül a végső fogyasztóknak** és a kiskereskedelmi, vendéglátó, valamint közétkeztetési intézményeknek **értékesíti**. Mezőgazdasági kistermelőnek az az őstermelő tekinthető, akinek az adóévben az őstermelői tevékenységből származó éves bevétele nem több 8 millió forintnál. Az FVM rendelet könnyített feltételeket ír elő a kistermelői élelmiszer-előállítás kapcsán, és szélesítette az értékesítési lehetőségeket, mennyiségeket. (Szűkítést jelent, hogy korábban az állati és feldolgozott **termékek** piacon, a megyében és szomszédos megyékben is **eladhatók** voltak, most pedig ez csak **a megyében és a gazdaság helyétől légvonalban számított 40 km-en belül** lehetséges.) Az ország bármely pontjáról értékesíthetők a kistermelők termékei a budapesti piacokon.

Forrás: NÉBIH

Forrás: NÉBIH

Mennyiségi és területi megkötésekkel, betartva a higiéniai, élelmiszerbiztonsági jogszabályokat, értékesíthet a kistermelő. A kistermelő magánszemélyek és más kistermelők részére végezhet szolgáltatásokat (pl. füstölés, aszalás, szárítás) is.

Vállalkozás

Helyi termékek előállítása, értékesítése történhet vállalkozási formában is. A vállalkozókra nem vonatkozik a fentebb említett mennyiségi korlát, viszont fontos betartaniuk a helyi termékre vonatkozó távolsági szabályozásokat és a feldolgozástechnológiai szabályokat.

Szövetkezet

A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény hatályba lépése tette lehetővé Magyarországon a szövetkezetek létrehozását. A szociális szövetkezet célja a tagjai gazdasági, kulturális, oktatási, szociális, egészségügyi szükségleteinek kielégítése, valamint munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése. **A szociális szövetkezetek jelentős része helyi termék előállító.** Hajdú-Bihar megyében 196 db szociális szövetkezet létezik, melyeknek 39%-a (77 db) működött a 2015-ös árbevétel adatok alapján. A működő szociális szövetkezetek foglalkoztatotti létszáma az OPTEN adatbázisban lévő aktuális adatok alapján 130 fő. A fenntartásukhoz szükséges források hiányosak, pályázati forrásokra várnak.

Kézműves termelő

A kézműves termelés és termékek szabályozására nincs elfogadott fogalom. A kézműves termékek fogalmát a Vidékfejlesztési Minisztérium is igyekszik tisztázni. Kézműves termék **a kézműves termék-előállító által egyedileg előállított** olyan természetes alapanyagból készített **termék, melynek jellegében és értékében nem a felhasznált alapanyag, hanem a maga által, azaz az alkotó által elvégzett, hagyományokra épülő kézi munka dominál.** A kézműves termelés fogalmi tisztázása azért is fontos, mert ma már egyre több élelmiszert próbálnak eladni „kézműves termék”-ként, ami azonban legtöbbször csak marketingfogás. Ma már szinte nem nyílik meg úgy vendéglátóhely, hogy ne lenne benne a „kézműves” szlogen. A fogyasztóra zúduló áradatban ugyanakkor felmerül a kérdés, mitől is lesz egy termék kézműves, illetve mikor van szó csupán marketingfogásról. Számos érv szerint ugyanis a termékek attól még nem válnak kézművessé, hogy valami divatos, házi jellegű és otthon, vagy kisüzemi körülmények között készül, csupán ettől még nem lesz minőségi a termék. Ha hiányzik mögüle a **szakmai tudás**, ez nem a szó szigorú értelmében vett kézművesség. A valódi **kézműves termék előállítása szakszerű és alapos munkát igényel, minőségi alapanyagokból készül, a termelési folyamat átlátható, a szabályozás pedig a minőség és az íz érdekeit szolgálja.**

II. 5. Megyei elektronikus kataszterbe kerülés feltételei

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat feltárva, megismerve a helyi termékek különböző fogalmait, elektronikus kataszterében a helyi termékek körébe beleérti a kézműves termékeket is. Az Önkormányzat az alábbiakban határozza meg az általa elfogadott és alkalmazott metodikában a helyi terméket:

A helyi termék

- Hajdú-Bihar megyében előállított,
- Hajdú-Bihar megyében - vagy az előállítás helyétől maximum 40 km-en belül - honos vagy megtermelt, saját vagy vásárolt vagy összegyűjtött alapanyagból,
- jellemzően hagyományosan, kézi erővel, nem nagyüzemi vagy gyáripari technológiával, eljárással, nem gyártósoron készült,
- megyei munkaerővel, szakértelemmel előállított,
- főként megyei, lakossági igényeket kielégítő termék, melynek
- előállítója természetes személy, őstermelő, kistermelő, családi gazdálkodó, egyéni vállalkozó, mikro vagy kisvállalkozás.

A kataszterbe kerülés feltételei:

- Az elektronikus kataszterbe azon helyi termékek (a kézműves termékeket is beleértve) kerülhetnek bele, melyek előállítói kérik felvételüket, illetve hozzájárulnak termékeik megyei kataszterbe való bekerüléséhez és az erre a célra létrehozott honlapon/aloldalon való megjelenítéséhez.
- Egy termék-előállító több termékével is bekerülhet a megyei elektronikus kataszterbe, amennyiben azok mindegyike megfelel a fent megfogalmazott kritériumoknak.
- A helyi termék kikerülhet a megyei elektronikus kataszterből, amennyiben azt az adott termék előállítója írásban kéri; vagy amennyiben a termék alapanyagában, előállításában, egyéb elemében olyan változások történnek, melyek miatt már nem felel meg a helyi termék az Önkormányzat által meghatározott kritériumoknak.

II. 6. A helyi termékek, kézműves termékek megyei kínálata

Ahhoz, hogy a megyei önkormányzat felmérhesse a helyi termékek, kézműves termékek megyei kínálatát és elkészüljön a megyei elektronikus kataszter, szükséges a megyében tevékenykedő helyi termékeket előállítók, népi iparművesek, kézművesek, azaz az elektronikus kataszter célcsoportjának számbavétele, felkeresése is. Jelenleg több, különféle, a helyi termékeket előállítókra és termékeikre vonatkozó mozaikos adatbázis is létezik, egyes elemeiben jelentős átfedések is vannak, azonban **olyan egységes kataszter, mely a megye vonatkozásában közel teljeskörű lenne és egyetlen szervezet kezelésében állna, nem áll rendelkezésre.** Ezt célozza meg a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat.

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége (NESZ) például évről évre különböző kategóriákban díjazza a **népi kismesterségek kiemelkedő művelőit**, a népművesztért tevékenykedő mesterembereket és számon tartja díjazottjait. Díjazottjai Hajdú-Bihar megyében az alábbi személyek voltak (tagszervezet szerint), akik a kialakításra kerülő elektronikus kataszterbe kerülhetnek, azonban **a célcsoportnak csupán egy kis részét képezik.**

Király Zsiga díj:

- 2000. Szathmáry Ibolya - Hajdú-Bihar megyei Népművészeti Egyesület
- 2005. Hubert Erzsébet, etnográfus – Hajdú-Bihar megyei Népművészeti Egyesület
- 2006. Török Istvánné, szövő - Bihari Népművészeti Egyesület
- 2007. Hutkai László, bőrműves, fafaragó - Hajdú-Bihar megyei Népművészeti Egyesület
- 2008. Fazekas Ferenc, fazekas - Hajdú-Bihar megyei Népművészeti Egyesület
- 2011. Radics László, mézeskalács készítő - Hajdú-Bihar megyei Népművészeti Egyesület
- 2012. Molnár Tiborné, hímző - Hajdú-Bihar megyei Népművészeti Egyesület
- 2015. Kállai Irén, közművelődési szakember - Bihari Népművészeti Egyesület

Hagyományőrző díj:

- 2002. Mihalkó Gyula, kalapkészítő - Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület
- 2014. Porkoláb Ferenc, viseletkészítő - Bihari Népművészeti Egyesület
- 2016. Dezsőné Borbély Emma, szövő - Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület

Aranykoszorú díj:

- 2010. dr. Papp Lászlóné, szövő - Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület
- 2013. Szabó István, késes - Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület

Év mestere díj:

- 1995. Buglyó Péter, kádár mester - Bihari Népművészeti Egyesület
- 2002. Reszegi Sándorné, szalmafonó - Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület
- 2013. Dezsőné Borbély Emma, gubakészítő - Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület

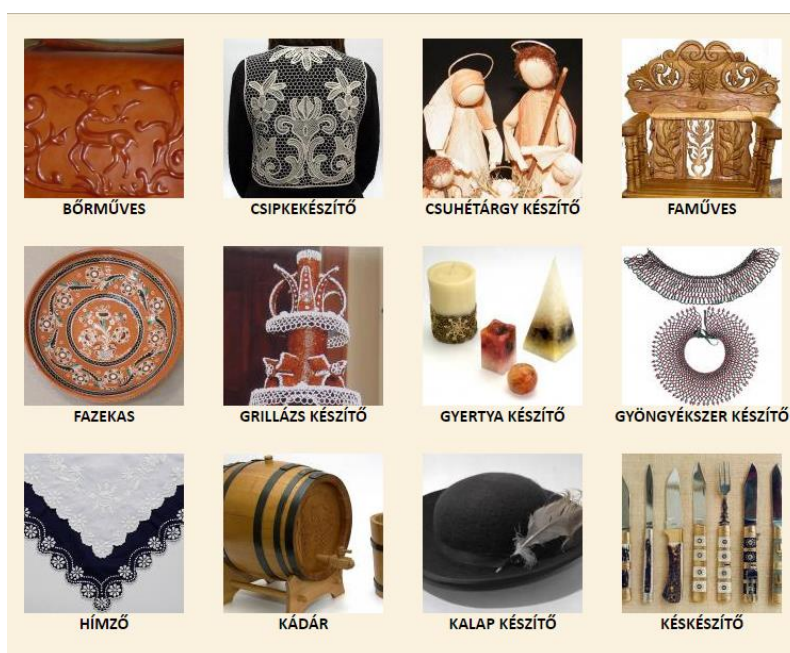
Év ifjú mestere díj:

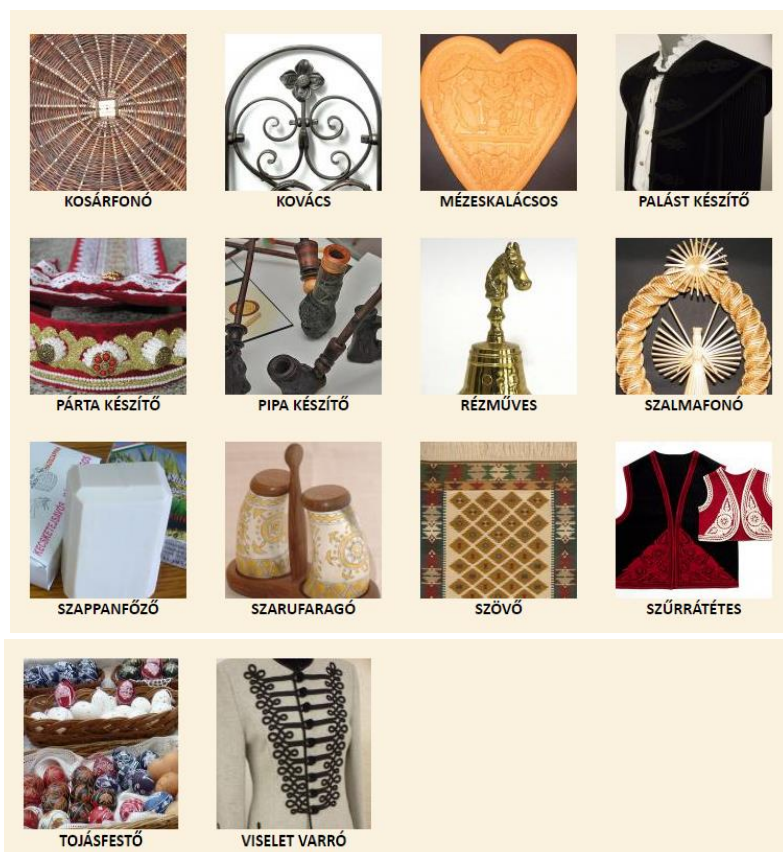
2010. Rácz Erika, tűzzománc készítő - Bihari Népművészeti Egyesület

2011. Gál Attila, bőrműves - Bihari Népművészeti Egyesület

A kiemelten a tiszántúli kézművesség, a kézműves hagyományok megismertetésével és átörökítésével, az alkotók munkájának segítségével foglalkozó Kézműves Alapítvány pl. honlapján létrehozott egy menüt, a Népi Kézműves Értéktár, melyben a Debreceni és a Hajdú-Bihar Megyei Értéktár Bizottságok által elfogadott népi kézműves értékeket jeleníti meg, illetve honlapján **bemutatja a javarészt a megyében tevékenykedő kézműveseket és termékeiket.**

Adatbázisában 26 féle kézműves mesterség (bőrműves 3fő, csipkekészítő 7fő, csuhétárgy készítő 2fő, faműves 10fő, fazekas 15fő, grillázs készítő 1fő, gyertyakészítő 0fő, gyöngyészter készítő 2fő, hímző 12fő, kádár 2fő, kalapkészítő 0fő, késkészítő 1fő, kosárfonó 5fő, kovács 5fő, mézeskalácsos 5fő, palástkészítő 1fő, pártakészítő 1fő, pipa készítő 1fő, rézműves 1fő, szalmafonó 4fő, szappanfőző 1fő, szaru-és csontfaragó 2fő, szövő 12fő, szúrrátétes 5fő, tojásfestő 1fő) **és 100 fő kézműves szerepel**, akik szintén az elektronikus kataszter részét képezhetik, amennyiben ők maguk is szeretnének szerepelni benne.

Forrás: www.kezmuvesalapitvany.hu

Értéktár

A Hajdú-Bihar Megyei Értéktár a megyében fellelhető, már azonosított, a megye sokszínűségét igazoló értékeket tartalmazza. A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényben kapott felhatalmazás alapján a települési, valamint a megyei önkormányzatok értéktár bizottságot hoznak létre, amely bizottság azonosítja, rendszerezi az illetékességi körén belül fellelhető értékeket, és azt egy adatbázisban, az értéktárban tartja nyilván. A Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés **azzal a céllal** hozta létre a Megyei Értéktár Bizottságot, **hogy számba vegye és összegyűjtse a megyében fellelhető értékeket**. Az értékek jelentős része nem tárgyasult elem.

A Hajdú-Bihar Megyei Értéktárban nyilvántartott elemek nem emelhetők át teljes egészében az elektronikus kataszterbe, hiszen abban nem csupán helyi/kézműves termékek szerepelnek, hanem jóval tágabb értelemben vett nemzeti értékek is, úgymint természeti értékek, épített környezeti elemek, turizmust szolgáló elemek, kulturális örökségek, agrár-és élelmiszeripari elemek vagy éppen ipari-műszaki megoldások. A megyei értéktárban szereplő értékek a helyi termékek elektronikus kataszterének is elemei lehetnek, számos esetben azonban csak akkor, ha tárgyasulnak (például, ha a hímzésmintából, vagy szalmafonásból termék lesz). Természetesen a felsorolás nem teljes.

A Hajdú-Bihar Megyei Értéktár Bizottság a megyei értéktárba felvette

- a nádudvari fazekas dinasztia által készített fekete kerámiát

- a Mihalkó-féle, Balmazújvároson készített hortobágyi pásztorkalapot

- a hajdúnánási szalmafonást

- a komádi hímzést

- a debreceni mézeskalácsosságot

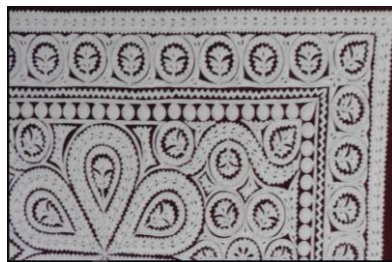
- a debreceni cifraszűrt

- a debreceni gubát

- a derecskei rátétes szűrt és szűrrátétet

- a debreceni páros kolbászt

- a csikóbőrös kulacsot

- a bösörményi csengőt

- a hortobágyi karikás ostort

- a csegei korhely halászlét

Hajdú-Bihar Megyei Minőségi Termék

A Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés 2004-től az arra érdemesnek tartott magas minőségű, megyében előállított termékek elismerése céljából „Hajdú-Bihar Megyei Minőségi Termék” **védjegyrendszert** indított. A minőségi termék díjazottjai feltüntethetik termékeiken a Minőségi Termék logót. A visszavonásig viselhető díjat a Hajdú-Bihar megyében székhellyel, telephellyel rendelkező gazdálkodó szervezetek, természetes személyek, társadalmi és civil szervezetek kaphatják meg, kereskedelmi forgalomra képes termékkel, tárggyal, mely a megyére jellemző alapanyagból, illetve helyi hozzáadott értékkel a megyében készül és megjelenésében egyediséget hordoz. A minőségi termékek közül a legkiválóbbak Hajdú-Bihar Megyei Kitüntetett Minőségi Terméke védjegyet viselhetnek.

A megyei minőségi termékek köre (jelenleg 136 db) azonban szintén nem emelhető át a helyi termékek megyei elektronikus kataszterébe, hiszen nem feltétlenül helyi alapanyagokból és kézi, vagy kisüzemi technológiával előállított termékek. Igazolja ezt az a tény, hogy megtalálhatók köztük a méhészeti-, a tejtermékek, a reszelt torma, a kézműves lekvár, a tradicionális kézzel varrott cipők, üvegékszerek, faragott fapipák, parasztkolbász, fonott fotel éppúgy, mint led lámpatest, kórházi ágymozgató berendezés, vagy háromkerekű kerékpár.

III. Adatfelvételi lap - Helyi termékek Hajdú-Bihar megyei elektronikus kataszterébe való felvétele céljából

I. TERMÉK:

A termék pontos neve:

A termék besorolása a megyei önkormányzati regiszter csoportosítása alapján:

A termék készítőjének neve:

A termék jellemzői, bemutatása:

--

A termék alapanyagai:

--

Az alapanyagok származási helye (településnév):

A termék készítésének helye (településnév):

Az alapanyag származási helye és a termék előállítási helyszínének távolsága (km):

A termék készítésének módja (leírás):

--

A termék kinézete, fotója:

--

A termék értékesítésének módjai (több is jelölhető):

- a) előállítás helyszínén
- b) helyi kiskereskedelmi boltban
- c) termelői piacokon
- d) áruházakban
- e) webáruházban
- f) egyéb, éspedig:

A termék értékesítésének helyszínei (településnév és a bolt/piac neve):

II. TERMÉK ELŐÁLLÍTÓJA:

Mobil/telefon szám:

E-mail:

Saját vagy olyan honlap, ahol információk szerezhetők a termékéről:

A termék előállítójára vonatkozó, fontosnak tartott információk (pl. elnyert díjai, elismerései; mestersége; mióta foglalkozik a termék előállításával; hol, kitől tanulta a mesterséget, a termék előállítását; mi ihlette, hogy ezzel foglalkozzon, ezt a terméket állítsa elő stb.):

A termék előállításához kapcsolódó meghatározó, fontosnak tartott információk (pl. a termék előállítása családi hagyomány, családi recept alapján készül, sikertörténete stb.):

Aláírással hozzájárulok termékem megyei kataszterbe való bekerüléséhez és az erre a célra létrehozott honlapon/aloldalon való megjelenítéséhez.

.....

aláírás

Készült:, 201.....

Felhasznált irodalom

http://orgprints.org/26263/1/kozossege_alta_tamogatott_mezogazdasag.pdf
<http://www.nyitottkert.hu/>
<http://szatyorbolt.hu/bevasarlo-kozossege>
www.hadhaztaji.hu/
<http://www.kezmuvesalapitvany.hu>
www.hbmo.hu
<http://zalatermalvolgye.hu>
<https://www.zoldbolt.hu/>
www.iparmuzeum.hu
www.elestar.hu
<http://www.nak.hu/termeloipiac-kereso>
<http://portal.nebih.gov.hu/>
www.liliomkert.lapunk.hu
http://epa.oszk.hu/02000/02067/00016/pdf/EPA02067_AWETH2009575581.pdf
<https://www.programturizmus.hu/ajanlat-nadudvari-piac.html>

2005. évi CLXIV. törvény a kereskedelemről

1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról

2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról

A Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 2012. évi igénybevételének feltételeiről szóló 62/2012. (VI. 29.) VM rendelet

A kistermelői élelmiszer-termelés, -előállítás és -értékesítés feltételeiről szóló 52/2010 (IV.30.) FVM rendelet

A népi iparművészettel kapcsolatos állami feladatok végrehajtásáról szóló 12/2004. (V. 21.) NKÖM rendelet

Helyi termék kézikönyv, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, 2016

Troján Szabolcs, Varga Zsuzsanna, Kalmárné Hollósi Erika: Állati eredetű „helyi termékek” értékesítési lehetőségei, avagy termékpálya – röviden. 2009, 576–577.

Közösség által támogatott mezőgazdaság, Útmutató gazdálkodóknak a rövid élelmiszerláncokról és a termelői-fogyasztói közösségek létrehozásáról ÖMKI 2013

„Adj Helyet a Helyiinek” Hálózati mozgalom a helyi termék polcok életre hívására - Elemző háttéranyag, Pannon Helyi Termék Nonprofit Kft., 2013

